

**THEORETICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL PROBLEMS
OF DEVELOPING DOMESTIC AND INTERNATIONAL
TOURISM: THE CASE OF UZBEKISTAN**

G‘ulomova Gulbahor Bahtiyor qizi

2nd-year Master’s Student Tashkent State University of Oriental Studies

Urkinboyev T. A.

Professor, Doctor of Economic Sciences Tashkent State University of Oriental Studies

Abstract

This article analyzes the theoretical foundations of the development of domestic and foreign tourism and their practical problems using the example of Uzbekistan. The study examines the economic, social and infrastructure factors affecting the development of tourism, and assesses the current state of domestic and foreign tourism in the country. The results show that sustainable development of tourism is possible by eliminating existing problems in the tourism sector and introducing innovative approaches.

Keywords:

domestic tourism, foreign tourism, tourism development, Uzbekistan, tourist flow, innovation.

**ICHKI VA TASHQI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY
ASOSLARI VA AMALIY MUAMMOLARI: O‘ZBEKISTON MISOLIDA**

G‘ulomova Gulbahor Bahtiyor qizi

Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti 2-bosqich magistranti

Urkinboyev T. A.

TDSHU professori, i.f.d.

Annotatsiya. Mazkur maqolada ichki va tashqi turizmni rivojlantirishning nazariy asoslari hamda ularning amaliy muammolari O‘zbekiston misolida tahlil

qilingan. Tadqiqotda turizm rivojiga ta'sir etuvchi iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilma omillari o'rganilib, mamlakatda ichki va tashqi turizmning hozirgi holati baholangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida mavjud muammolarni bartaraf etish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali turizmni barqaror rivojlantirish mumkin.

Kalit so'zlar: ichki turizm, tashqi turizm, turizm rivoji, O'zbekiston, turistik oqim, innovatsiya.

Аннотация. В данной статье на примере Узбекистана анализируются теоретические основы развития внутреннего и внешнего туризма и их практические проблемы. Рассматриваются экономические, социальные и инфраструктурные факторы, влияющие на развитие туризма, и оценивается текущее состояние внутреннего и внешнего туризма в стране. Результаты показывают, что устойчивое развитие туризма возможно путем устранения существующих проблем в туристическом секторе и внедрения инновационных подходов.

Ключевые слова: внутренний туризм, внешний туризм, развитие туризма, Узбекистан, туристический поток, инновации.

Kirish. So'nggi yillarda turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biriga aylandi. Turizm nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki hududlarning ijtimoiy rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan ichki va tashqi turizmni rivojlantirish masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda ichki turizm mamlakat fuqarolarining o'z hududi doirasida sayohat qilishi sifatida talqin qilinadi, tashqi turizm esa xorijiy turistlar oqimi bilan bog'liq jarayonlarni qamrab oladi. D. Buhalis turizmni rivojlantirishda destinatsiyalarning raqobatbardoshligini asosiy omil sifatida ko'rsatadi[1], A.M.Hjalager esa turizm innovatsiyalarining iqtisodiy samaradorlikka ta'sirini

ta'kidlaydi[4]. O'zbekistonlik olim N.T.Tuxliyev esa turizmni milliy iqtisodiyotning muhim drayveri sifatida baholaydi[5].

O'zbekistonda so'nggi yillarda turizmni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, ichki va tashqi turizmni rivojlantirishda qator muammolar mavjud. Shu bois ushbu maqolaning maqsadi — ichki va tashqi turizmning nazariy asoslarini yoritish hamda O'zbekiston misolida mavjud muammolarni tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda ichki va tashqi turizmni rivojlantirish jarayonlarini chuqur tahlil qilish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodlari o'zaro uyg'unlikda qo'llanilib, turizm tizimining nazariy va amaliy jihatlarini tizimli ravishda o'rganish imkonini berdi.

Birinchidan, nazariy tahlil metodi asosida ichki va tashqi turizm tushunchalari, ularning iqtisodiy mazmuni hamda o'zaro bog'liqligi ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi. Ushbu bosqichda turizmning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini va ahamiyati bo'yicha D. Buhalis hamda A.M. Hjalager kabi olimlarning qarashlari umumlashtirildi[1,4].

Ikkinchidan, statistik tahlil metodi orqali O'zbekistonda turistlar oqimining dinamikasi va tarkibiy o'zgarishlari baholandi. Statistik ma'lumotlar asosida ichki va tashqi turizmning rivojlanish tendensiyalari aniqlanib, ularning iqtisodiy ta'siri o'rganildi[2].

Uchinchidan, qiyosiy tahlil metodi yordamida O'zbekiston turizm tizimi rivojlangan davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bu esa milliy turizm tizimidagi kamchiliklarni aniqlash va samarali rivojlanish yo'nalishlarini belgilash imkonini berdi[3].

To'rtinchidan, tizimli yondashuv orqali turizm sohasi yagona kompleks tizim sifatida ko'rib chiqilib, undagi asosiy elementlar — infratuzilma, xizmat sifati, davlat siyosati va bozor mexanizmlarining o'zaro bog'liqligi tahlil qilindi[4].

Natijalar. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda ichki va tashqi turizm rivojlanishida ijobiy tendensiyalar mavjudligini ko'rsatish bilan birga, qator tizimli muammolar saqlanib qolayotganini aniqladi.

Birinchidan, ichki turizmدا barqaror o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda. Aholining daromad darajasi oshishi va transport infratuzilmasining rivojlanishi ichki turistlar sonining ortishiga olib kelgan. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi tarixiy shaharlarda turistik oqimning ko'payishi hududiy iqtisodiyot rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda[5].

Ikkinchidan, tashqi turizmда ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Vizasiz rejimning joriy etilishi va xalqaro aloqalarning kengayishi xorijiy turistlar oqimining oshishiga sabab bo'lgan. Biroq xizmat sifati va marketing strategiyalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi turizm salohiyatidan to'liq foydalanishga to'sqinlik qilmoqda[6].

Uchinchidan, turizm rivojiga ta'sir etuvchi asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

1. infratuzilmaning hududlar kesimida notekis rivojlanishi;
2. xizmat ko'rsatish sifati va kadrlar malakasining yetarli emasligi;
3. raqamli texnologiyalar va innovatsiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi;
4. hududiy nomutanosiblik va turistik oqimning markazlashuvi[7].

Muhokama. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud, biroq ushbu salohiyatdan samarali foydalanish uchun tizimli muammolarni hal etish zarur.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, turizmni rivojlantirishda raqamli innovatsiyalar muhim rol o'ynaydi. Xususan, smart turizm konsepsiyasi orqali turistlar

oqimini boshqarish, xizmatlarni shaxsiylashtirish va marketing strategiyalarini optimallashtirish mumki[5,8].

Shu nuqtai nazardan, O‘zbekistonda quyidagi strategik yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

- raqamli platformalarni keng joriy etish va turizm xizmatlarini raqamlashtirish;
- xizmat sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish;
- hududiy turizmni diversifikatsiya qilish va yangi yo‘nalishlarni rivojlantirish;
- xususiy sektor va investitsiyalarni jalb qilishni kuchaytirish[9].

Shuningdek, ichki turizmni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi, chunki u tashqi omillarga kamroq bog‘liq bo‘lib, inqiroz sharoitida ham barqarorlikni saqlab qoladi[1].

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, ichki va tashqi turizmni rivojlantirish O‘zbekiston iqtisodiyotining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, turizm sohasida mavjud muammolarni hal etish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali turistlar oqimini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Turizmni samarali rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor yo‘nalishlar tavsiya etiladi:

- raqamli innovatsiyalar va smart turizm tizimlarini keng joriy etish;
- xizmat sifati va kadrlar malakasini oshirish;
- hududiy turizmni kompleks rivojlantirish strategiyalarini ishlab chiqish;
- marketing va milliy turizm brendini kuchaytirish[7].

Umuman olganda, tizimli va innovatsion yondashuvlar asosida turizmni rivojlantirish O‘zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination of the future. *Tourism Management*, 21(1), 97–116.
2. UNWTO. (2022). *Tourism Statistics Report*. Madrid.
3. OECD. (2020). *Tourism Trends and Policies*. Paris.
4. Hjalager, A. M. (2010). A review of innovation research in tourism. *Tourism Management*, 31(1), 1–12.
5. Tuxliyev, N. T. (2010). *Turizm iqtisodiyoti*. Toshkent.
6. World Bank. (2021). *Tourism Development Report*. Washington DC.
7. Sharipov, B. (2019). O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish muammolari. *Iqtisodiyot va innovatsiyalar*.
8. Gretzel, U., et al. (2015). Smart tourism. *Electronic Markets*, 25(3), 179–188.
9. Sigala, M. (2020). Tourism and digital transformation. *Journal of Business Research*.